

**แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1**
**The Guidelines for Developing Creative Leadership of School
Administrators Under the Office of Maha Sarakham Primary
Educational Service Area 1**

ARTICLE INFO

Article history:

Received 28 April 2022

Revised 3 October 2022

Accepted 26 October 2022

Available Online 27 December 2022

วิจิตรา จาบวิจิตร¹ และกฤษณก ดวงชาตม²

Wichitra Chapwicht¹ and Kritkanok Duangchatom²

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the current state and the reliant state of creative leadership of school administrators and 2) to study the guidelines for developing creative leadership of school administrators through the research and development method in 2 phases. The first phase was study of the current state and the reliant state of creative leadership of school administrators. The sample group was 332 educational personnel. The research tools was a questionnaire. Phase 2 was study the guidelines for developing creative leadership of school administrators. The research tool was the interview form of 9 experts. The research data were analyzed by content analysis.

The results of the research showed that 1) the highest creative leadership of the school administrators in overall and each aspect were as follows: Creativity, Team work, Vision, Flexibility and adaptability, Individuality concerning and 2) the guidelines for the development of creative leadership of school administrators was the creative leadership development program which consisting of 1) Principles 2) Objectives 3) Content 4) Development activities and 5) Measurement and evaluation. There were 5 modules; Module 1, Creativity; Module 2, Teamwork; Module 3, Vision; Module 4, Flexibility and adaptability; Module 5, Individuality concerning. The program evaluation revealed the appropriateness and possibility at the highest level.

KEYWORDS: DEVELOPMENT GUIDELINE / CREATIVE LEADERSHIP

¹ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Master of Education Program Department of Educational Management, Faculty of Education, Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand.

² รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Associate Professor, Educational Management Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

*Corresponding author; E-mail address: krubelliwichttra@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 332 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน ระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ โปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการพัฒนาและ 5) การวัดผลประเมินผล มี 5 โมดูล คือ โมดูล 1 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ โมดูล 2 ด้านการทำงานเป็นทีม โมดูล 3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ โมดูล 4 ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว โมดูล 5 ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการประเมินโปรแกรม พบว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา / ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่รวดเร็ว ได้นำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เข้ามาเป็นปรับใช้เข้ากับการพัฒนาประเทศ สามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง และต้องเกิดความสามัคคี และต้องมีการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงยึดหลักการพัฒนาที่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และใช้คนเป็นศูนย์กลางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามปัจจุบัน พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ตามที่ต้องการและตัวชี้วัดในด้านต่าง ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่องค์การระหว่างประเทศกำหนดขึ้น อาทิ การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในยุคปัจจุบันที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น เป็นต้น ส่วนแนวทางการพัฒนาได้บูรณาการนโยบายหรือประเด็นพัฒนาที่สำคัญของประเด็นการปฏิรูปประเทศและไทยแลนด์ 4.0

การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศและมีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพของประชากรในประเทศใดจะเป็นเช่นใดนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จึงถือได้ว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่ดีที่สุดในการที่จะสร้างสังคมที่เจริญแข็งแรง และให้มีความเท่าเทียมกัน การศึกษาช่วยให้นักแต่ละสังคมได้แสดงศักยภาพในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมทั้งพร้อมรับความท้าทายของอนาคตและอยู่ในสังคมที่ปลอดภัยความยากจน และอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือตัวขับเคลื่อนที่ยิ่งใหญ่ของกระบวนการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างพลังขับเคลื่อนองค์กรและสังคมสู่การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ที่มีลักษณะเป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงที่ทุกคน

ต้องเผชิญ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2552) ดังนั้นทุกองค์กรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีศักยภาพสูง มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ เมื่อทุกองค์กรมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้สังคมโดยรวมสามารถก้าวหน้า และเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ได้เป็นอย่างดีนำมาซึ่งความสุขความเจริญทุกภาคส่วนของสังคม ดังนั้นการสร้างผู้นำที่มีความสามารถและมีพลังที่จะขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์จึงจำเป็นในโลกยุคใหม่ เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่ต้องนำผู้อื่นให้ไปข้างหน้าสู่จุดหมายตามที่ตั้งใจ และมีศักยภาพความเป็นผู้นำในตัวให้สามารถกำหนดทิศทางให้บุคคลและองค์กรนั้นที่ติดตามมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ฉะนั้นผู้นำจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการนำองค์กรหรือบุคคลไปสู่ความสำเร็จ มีความสามารถในการใช้สิทธิพลของตนเองหรือของตำแหน่งที่จะทำใหบุคคลอื่นยอมปฏิบัติตาม เพื่อบรรลุเป้าหมายและได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนาาร่วมกัน

ความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือการทำให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ตระหนักถึงหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้นยังมีนักการศึกษาและนักวิชาการคนอื่น ๆ เช่น (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2549) ได้สรุปแนวคิดไว้ว่า ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของโลก และจะต้องดำเนินงาน โดยใช้ความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา สร้างความเป็นผู้นำจะต้องมีความสามารถในการคิดเผื่อไว้ในอนาคต และผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ต้องทำให้ทุกคนสามารถแสดงภาวะผู้นำได้อย่างกว้างขวาง จะเต็มไปด้วยผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาจะต้องมองให้ด้านภาวะผู้นำ มองให้ลึกซึ้งและกว้างขึ้น (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2553) ผู้นำรุ่นใหม่ต้องมีความคิดวิเคราะห์ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะต้องคิดสิ่งใหม่ ๆ คิดนอกกรอบ ความเจริญในสังคมเกิดจากผู้นำ ผู้นำมีหลายรูปแบบ การศึกษาเรื่องภาวะผู้นำมีหลากหลายทัศนะ เช่น ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม และภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ในสังคมคนเห็นพ้อง ร่วมมือ และสรรค์สร้างสิ่งที่ดี ๆ ไปพร้อมกันได้ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงควรเป็นโมเดลของการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาด้านภาวะผู้นำต่อไปด้วยวิธีการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบและกระบวนการ

ผู้นำยุคใหม่จะต้องมีความสามารถในสิ่งดู การเข้าถึง รวมถึงบุคคลอื่นอย่างมีวิสัยทัศน์ ทัศนคติ และมีความยืดหยุ่น อย่างสร้างสรรค์ (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555) โดยจะต้องมีทสภาพแวดล้อมที่ดี ให้อิสระ และส่งเสริมความคิดใหม่ ๆ ความพยายาม มุ่งมั่น ท่วมเท เพื่อให้เป็นคนที่ประสบความสำเร็จ และด้านความรู้เชิงลึกในการมีความรู้แนวกว้างและลึก มีทักษะประสบการณ์ ที่จะส่งผลให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (นเรศ บุญช่วย, 2553) ซึ่งการมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการปรับตัว มีความเข้าใจในตัวผู้ร่วมงาน บริบทและสภาวะแวดล้อม เป็นผู้เปลี่ยนแปลงตัวเองตลอดเวลา ยอมรับความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เชื่อมมันศักยภาพของตนเองและผู้อื่น พร้อมจะก้าวพร้อมอุปสรรค ปัญหา และข้อผิดพลาดในการทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้น สามารถทำให้องค์กรมีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ ได้ว่าในสถานศึกษาหนึ่งอาจมีผู้นำได้หลายคนก็ได้ ซึ่งจะต้องแสดงบทบาทการใช้ภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นผู้นำ การคิดและตัดสินใจไปในทางที่ตรงต่อหน้าที่ หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ จะต้องการให้ออกาสการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการโอกาสได้พัฒนาตนเองเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ (Robinson, 2007) ประกอบด้วย มีวิสัยทัศน์ คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความยืดหยุ่นและปรับตัว มีความคิดสร้างสรรค์ และ การทำงานเป็นทีม

ในปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีสถานศึกษาทั้งหมดจำนวน 196 แห่ง จากผลการดำเนินงาน 1 จึงได้สรุปมุมมองของปัญหาในการดำเนินงานได้ดังนี้ ด้านการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำ ขณะนี้มีบริบทภายนอกมากระตุ้นให้ผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงโลกด้วยระบบอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ครูทั้งยังต้องปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ ที่ผู้บริหารมอบหมาย ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการ งานอาคารสถานที่ อัตรากำลังครูบางแห่งก็ยังขาดแคลนครูในบางสาขา รวมทั้งภาระงานที่มากขึ้น ครูทำงานไม่เต็มที่เต็มความ

สามารถ การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงผู้บริหารบางแห่ง มีการกำกับติดตามที่ยังไม่ทั่วถึง และนโยบายการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาลผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาบุคลากรของตนเองในสถานศึกษาเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ครูก็ต้องมีการต้องปรับเปลี่ยนสภาพการทำงานอยู่เสมอ เช่น การจัดการเรียนการสอนรูปแบบต่าง ๆ หรือการจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งนโยบายเหล่านี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ผู้บริหารไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องจัดการทรัพยากรทางการศึกษาทั้ง ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ ครูผู้สอนบางคนยังขาดวิสัยทัศน์ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีศักยภาพ และไม่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้จากใครได้ แก้ปัญหาไม่ได้และไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพราะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตนเองหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทำให้การบริหารงานล่าช้าไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อที่จะได้พัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับใด และจะมีแนวทางใดในการพัฒนาอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์
 - 1.1.1 การมีวิสัยทัศน์
 - 1.1.2 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
 - 1.1.3 การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว
 - 1.1.4 การมีความคิดสร้างสรรค์
 - 1.1.5 การทำงานเป็นทีม
 - 2.1 องค์ประกอบของโปรแกรม
 - 2.1.1 หลักการ
 - 2.1.2 วัตถุประสงค์
 - 2.1.3 เนื้อหาสาระ
 - 2.1.4 วิธีการพัฒนา
 - 2.1.5 การวัดและประเมินผล
- 3.1 วิธีการพัฒนา
 - 3.1.1 การฝึกอบรม
 - 3.1.2 การศึกษาดูงาน
 - 3.1.3 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

2. ขอบเขตด้านสถานที่

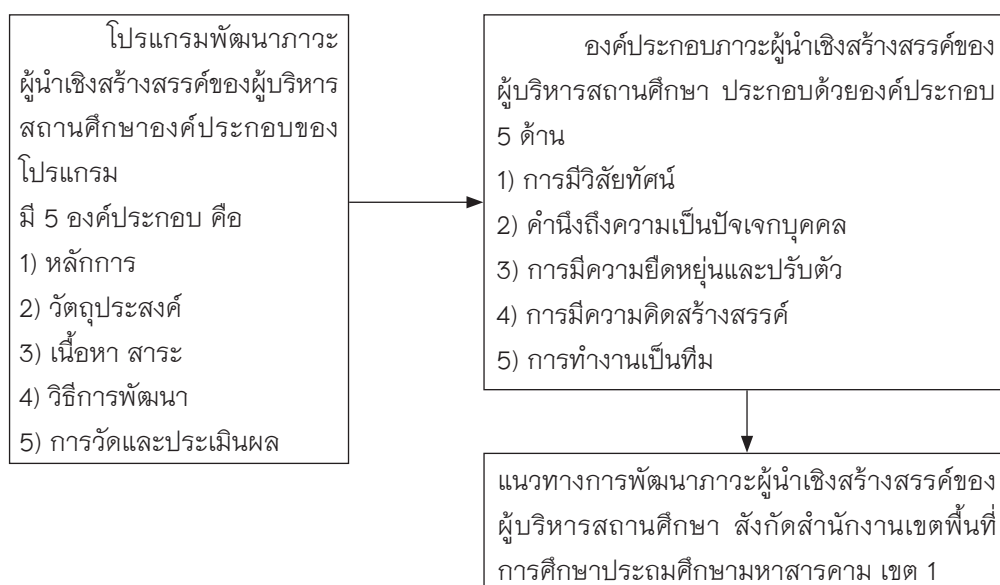
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู และผู้บริหาร รวม 196 โรงเรียน จำนวน 1,340 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู และผู้บริหาร จำนวน 332 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้านี้ โดยใช้สูตรสำเร็จรูปของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย (ไพศาล วรคำ , 2562)

3. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาเรียงคะแนน PNIModified และนำค่าคะแนน PNIModified จากมากไปหาน้อย ในแต่ละประเด็นมาเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

4. ผลคาดว่าจะได้รับจากระยะที่ 1 นี้ พัฒนามาจากการจัดลำดับความสำคัญจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเรียงค่า PNIModified จากมากไปหาน้อยและนำมาเป็นประเด็นกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยวิธีการตีความและสร้างข้อสรุปซึ่งดำเนินการขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษามาดำเนินการวิเคราะห์ ทำความเข้าใจและทบทวนในภาพรวมของข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดและทำการคัดกรอง จับประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. นำข้อมูลกลับมาอ่านทบทวน และตีความประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา
3. นำคำหรือประโยคที่มีความหมายเดียวกัน หรือความหมายใกล้เคียงกันมาไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน และ ทำการสรุปความ การอธิบายความ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เรียนผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้
2. นำหนังสือเสนอผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล
3. การส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามที่เป็น Google Form และนัดหมายเพื่อขอการตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์
4. ผู้วิจัยเก็บและรวบรวมแบบสอบถาม พร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ นำไปสู่ขั้นตอน การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ส่งไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 9 คน เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยนัด สถานที่ วัน เวลา และตามที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิสะดวก
3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามสถานที่ วัน เวลาที่นัดไว้ และต้องขออนุญาตใช้โทรศัพท์มือถือในการบันทึกเสียง ขณะสัมภาษณ์ไว้เพื่อทบทวนเนื้อหา
4. ผู้วิจัยตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์ แล้วนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สรุปผลดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.26$, S.D. = 0.69) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 2.19$, S.D. = 0.96) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{x} = 2.35$, S.D. = 0.72) ส่วนสภาพ ที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D.=0.59) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.67$, S.D.=0.57) และความต้องการจำเป็นใน การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงลำดับความต้องการ

จำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ (PNIModified = 1.13) ด้านการทำงานเป็นทีม (PNIModified = 1.10) ด้านการมีวิสัยทัศน์ (PNIModified = 1.08) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (PNIModified = 1.00) และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (PNIModified = 0.95)

2. โปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) วิธีการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 5 Module ได้แก่ Module 1 ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ Module 2 ด้านการทำงานเป็นทีม Module 3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ Module 4 ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว Module 5 ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งผลการประเมินโปรแกรมโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีพฤติกรรมแสดงออกถึงความสามารถในการคิดหลายทิศทาง ความคิดนอกกรอบอย่างหลากหลาย จะต้องสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหาร มีความคล่องแคล่วในการทำงาน มีความกระฉับกระเฉงรวดเร็วที่ทันสมัยได้อย่างชำนาญและรวดเร็ว โดยอาศัยการบูรณาการเชื่อมโยงจากความรู้และประสบการณ์เดิม มองเห็นความบกพร่องเป็นเรื่องปกติที่แก้ไขได้อยู่เสมอ มองเห็นปัญหานั้นเป็นโอกาส มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง มีกระบวนการคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม บูรณาการเชื่อมโยงจากความรู้และประสบการณ์เดิมเข้ามาแก้ปัญหา ร่วมกันอย่างมีวิจารณญาณ มีความสามารถในการแก้ปัญหาการบริหารสถานศึกษาตามความเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ และมี การส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าของผู้เรียน กระตุ้นครูและบุคลากรให้เกิดความคิดที่จะสร้างสิ่งใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีและสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2553) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) จินตนาการ และ 4) การทำงานเป็นทีม สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม มุ่งเกษม (2545) ได้ให้ความเห็นว่า ลักษณะของผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) ความเป็นผู้นำ 2) วิสัยทัศน์ 3) ทำงานเป็นทีม 4) มีทัศนคติเชิงบวก 5) ความสามารถในการปรับตัว ได้สรุปไว้ในบทความในวารสารวิชาการว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) มีความยืดหยุ่นและปรับตัว 2) มีความคิดสร้างสรรค์ และ 3) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) วิธีการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล ซึ่งผลความเหมาะสมในการประเมินโปรแกรม ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.73 และ 4.77 ตามลำดับ จากการศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่าโปรแกรม คือ การพัฒนาที่มีรูปแบบกิจกรรม และเป็นระบบโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาแบบที่มีแบบแผนในการดำเนินการ โดยต้องมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา เพื่อให้นำไปใช้ ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ให้เกิดผลสำเร็จ เพิ่มเติมความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน องค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาสาระ 4) วิธีการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องแนวคิดโปรแกรมของ เชษฐา คำคล่อง (2557)

ได้สรุปองค์ประกอบ คือ 1) หลักการและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมและเครื่องมือการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิทย์ ยอดสละ (2556) ได้สรุปองค์ประกอบโปรแกรม ดังนี้ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) วัตถุประสงค์ 3) รูปแบบและวิธีการพัฒนา 4) โครงสร้างของโปรแกรม 5) เนื้อหาและสาระสำคัญ และ 6) การวัดและประเมินผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารนั้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และใช้โปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาให้เป็นไปในแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาให้มีความสำคัญของแนวทางการวิจัย และการพัฒนาต้องสอดคล้องครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

2. ควรให้มีการวิจัยเพิ่มขึ้นในเรื่องของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นการพัฒนาแบบต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

3. ผลจากการนำเครื่องมือไปใช้ ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในสถานศึกษา และนำผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไปปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์*. [วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เชษฐา คำดล่อง. (2557). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นเรศ บุญช่วย. (2553). “*แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*”. [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล วรคำรัตน์. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. ตักศิลาการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. (2563). *รายงานประจำปี 2563*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. พรักหวานกราฟฟิค.

- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2549). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วรรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- สุวิทย์ ยอดสละ. (2556). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ร่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2552). *ภาวะผู้นำและความขัดแย้ง*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุดม มุ่งเกษม. (2545). *Good Governance กับการพัฒนาข้าราชการ*. สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- Robinson, R. B. Jr. (2007). *Strategic Management : Formulation, Implementation, and Control*. McGraw Hill International Edition.

